

دانشگاه مازندران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته حقوق جزا و جرم شناسی

موضوع:

جرم تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی ایران

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر ابوالحسن شاکری

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر کیومرث کلانتری

نگارش:

یاسر نریمانی کناری

شهریور ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیر و تشکر:

حال که نگارش این پایان نامه با یاری خداوند متعال به پایان رسید، خدا را شاکرم و بر خود فرض می دانم از **جناب آقای دکتر ابوالحسن شاکری** که به عنوان **استاد راهنما** با سعه صدر، صمیمانه اینجانب را در تهیه این پایان نامه راهنمایی و ارشاد فرمودند و همچنین **از استاد محترم مشاور، جناب آقای دکتر کیومرث کلاتری** به جهت توصیه ها، پیشنهادهای و مساعدتشان و همچنین **جناب آقای دکتر علی اکبر ایزدی** فر که بارها با راهنمایی های خود اینجانب را در موارد مختلف یاری فرمودند، تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین وظیفه خود می دانم از اساتید بزرگوار **جناب آقای دکتر سید ابراهیم قدسی و جناب آقای دکتر عباسی و جناب آقای دکتر همایون مافی** که در دوران تحصیل بسیار از آنان آموختم صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم.

تقدیم به دو موجود مقدس؛ آنان که توانشان رفت تا من به توانایی برسم و موهایشان سفید گشت
تا رویم سفید بماند. آنانکه فروغ نگاهشان، گرمی کلامشان و روشنی رویشان سرمایه های جاودانه
ی زندگی من است. آنانکه راستی قامتم در شکستگی قامتشان تجلی یافت. در برابر وجود
گرامیشان زانوی ادب بر زمین می نهم و با دلی مملو از عشق، محبت و خضوع بر دستانشان بوسه
می زنم:

پدر و مادرم

و همچنین به آنانی که به من علم آموختند.

چکیده:

قانونگذار جمهوری اسلامی ایران به منظور صیانت از کلیت نظام حکومتی و ارزشهای آن هر گونه فعالیت تبلیغی علیه نظام جمهوری اسلامی را در ماده ۵۰۰ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۷۵ عملی مجرمانه تلقی و آن را قابل مجازات دانسته است.

رفتار تبلیغاتی در این جرم عبارت است از فعل مجرمانه و ترک فعل نمی تواند به عنوان عنصر مادی این جرم باشد.

ابزارهای تبلیغ متعدد بوده ولی مهمترین آن عبارت است از: نطق در مجامع عمومی، مطبوعات، سینما، رادیو، تلویزیون و ماهواره. محل تبلیغ و در نتیجه محل وقوع جرم می تواند قلمرو دریایی، هوایی و زمینی ایران و حتی خارج از قلمرو ایران باشد. تبلیغ باید به صورت مستمر و بر علیه کلیت نظام یعنی جمهوری اسلامی و یا به نفع گروه ها و سازمانهایی باشد که هدفشان براندازی نظام است. مرتکب این جرم می تواند هر شخص حقیقی ایرانی یا خارجی باشد. تحقق نتیجه در این جرم شرط نمی باشد و این جرم در زمره جرایم مطلق قرار می گیرد. برای تحقق این جرم صرف وجود سوءنیت عام یعنی انجام آگاهانه عمل فعالیت تبلیغی کافی است. انگیزه در تحقق این جرم تأثیری ندارد و تنها موجب قرار گرفتن این جرم در زمره جرایم سیاسی می شود. این جرم از جرایم غیر قابل گذشت و مجازات آن از نوع بازدارنده و شامل سه ماه تا یک سال حبس می باشد.

واژه های کلیدی: نظام، گروه ها و سازمانهای مخالفت، فعالیت تبلیغی، مجازات

فهرست

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۴	فصل اول: کلیات
۴	مبحث اول: تعاریف واژه
۴	گفتار اول: جرم
۵	بند اول: مفهوم لغوی
۵	بند دوم: مفهوم اصطلاحی
۶	گفتار دوم: جرم عمومی
۶	گفتار سوم: جرم علیه امنیت
۷	گفتار چهارم: جرم سیاسی
۸	مبحث دوم: پیشینه تاریخی جرم تبلیغ علیه نظام
۸	گفتار اول: پیشینه غیرمدون
۸	بند اول: دوره اول (از قدیم الایام تا اوایل قرن نوزدهم)
۱۱	بند دوم: دوره دوم؛ دوره رشد جرم سیاسی (از قرن ۱۹ تا زمان وقوع جنگ های جهانی)
۱۳	بند سوم: دوران سوم؛ دوران افول جرم سیاسی (بعد از جنگ های جهانی)
۱۵	گفتار دوم: پیشینه مدون
۱۵	بند اول: تبلیغ علیه نظام در قوانین کیفری دیگر کشورها

فهرست

صفحه	عنوان
۱۷	بند دوم: تبلیغ علیه نظام در قوانین کیفری ایران.....
۲۱	مبحث سوم: مبانی حقوقی جرم تبلیغ علیه نظام.....
۲۳	مبحث چهارم: راه های پیشگیری از وقوع جرم تبلیغ علیه نظام.....
۲۴	گفتار اول: پابندی دولتمردان به تکالیف خود.....
۲۵	گفتار دوم: اتخاذ تدابیری جهت نظارت مردم بر عملکرد دولت.....
۲۹	گفتار سوم: هموار بودن مسیر اصلاحات.....
۳۱	فصل دوم: رکن قانونی جرم.....
۳۲	مبحث اول: قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۵.....
۳۳	مبحث دوم: قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ با اصلاحات و الحاقات ۱۳۷۹.....
۳۵	فصل سوم: رکن مادی جرم.....
۳۵	مبحث اول: تبلیغ.....
۳۷	مبحث دوم: رفتار تبلیغاتی.....
۳۹	گفتار اول: فعل تبلیغی.....
۳۹	بند اول: انواع تبلیغ.....
۴۰	الف: تبلیغات مستقیم و تبلیغات غیر مستقیم.....
۴۰	ب: تبلیغات تجاری و تبلیغات سیاسی.....

فهرست

صفحه	عنوان
۴۴	بند دوم: استمرار تبلیغ.....
۴۶	بند سوم: ابزارهای تبلیغ.....
۴۷	الف: نطق در مجامع عمومی.....
۴۸	ب: مطبوعات.....
۵۰	ج: سینما.....
۵۱	د: رادیو و تلویزیون.....
۵۳	و: ماهواره.....
۵۵	ه: پیامک.....
۵۷	ی: سایر ابزارهای تبلیغ.....
۵۷	بند چهارم: مکان انجام تبلیغ.....
۶۱	گفتار دوم: ترک فعل.....
۶۱	مبحث سوم: نظام جمهوری اسلامی ایران.....
۶۴	مبحث چهارم: گروه ها و سازمان های مخالف نظام.....
۶۷	مبحث پنجم: ماهیت تبلیغ.....
۷۲	مبحث ششم: مرتکب جرم.....
۷۳	مبحث هفتم: مطلق یا مقید بودن جرم فعالیت تبلیغی علیه نظام.....
۷۴	فصل چهارم: رکن روانی.....

فهرست

صفحه	عنوان
۷۵	مبحث اول: سوء نیت عام
۷۶	گفتار اول: علم
۷۷	گفتار دوم: اراده
۷۷	مبحث دوم: انگیزه یا داعی
۷۹	فصل پنجم: مجازات جرم تبلیغ علیه نظام و عوامل مؤثر در آن
۷۹	مبحث اول: تعزیری یا بازدارنده بودن مجازات تبلیغ علیه نظام
۸۶	مبحث دوم: مجازات اصلی جرم تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی ایران
۸۷	مبحث سوم: مجازات غیر اصلی
۸۸	گفتار اول: مجازات تکمیلی
۸۹	گفتار دوم: مجازات تبعی
۹۰	مبحث چهارم: غیر قابل گذشت بودن جرم تبلیغ علیه نظام
۹۲	مبحث پنجم: تعیین مجازات
۹۳	گفتار اول: جهات تخفیف مجازات
۹۳	بند اول: معاذیر قانونی
۹۴	بند دوم: کیفیات مخففه قضایی
۹۶	گفتار دوم: جهات تشدید مجازات

فهرست

صفحه	عنوان
۹۶	بند اول: کیفیات مشدده عام.....
۹۶	الف: تعدد جرم.....
۹۷	ب: تکرار جرم.....
۹۹	بند دوم: کیفیات مشدده خاص.....
۱۰۳	مبحث ششم: تعویق اجرای مجازات.....
۱۰۳	گفتار اول: تعلیق اجرای مجازات.....
۱۰۵	گفتار دوم: آزادی مشروط.....
۱۰۶	مبحث هفتم: سقوط مجازات و زوال محکومیت کیفری.....
۱۰۷	گفتار اول: فوت محکوم علیه.....
۱۰۸	گفتار دوم: عفو.....
۱۱۰	گفتار سوم: مرور زمان.....
۱۱۲	نتیجه گیری.....
۱۱۷	منابع.....

مقدمه

ضرورت صیانت از کلیت نظام حکومتی و ارزشهای آن سبب شده است در برخی کشورها فعالیت تبلیغی علیه نظام، با ضمانت اجرای کیفری روبرو گردد. پیش از انقلاب اسلامی، در ایران هر گونه تبلیغ در مقام ضدیت با سلطنت مشروطه یا حمایت از مرام و رویه اشتراکی، یا تبلیغ علیه مجرمان چنین جرائمی طبق ماده ۵ قانون مجازات مقدمین علیه امنیت و استقلال مملکت، جرم و قابل مجازات اعلام شده بود. پس از انقلاب اسلامی و با تصویب قانون تعزیرات سال ۱۳۶۲، از سوی قانونگذار در زمینه تبلیغ علیه نظام، جرم انگاری صورت پذیرفت. اما از سال ۱۳۷۵ و با تصویب قانون تعزیرات جدید، قانونگذار در قالب ماده ۵۰۰ قانون مجازات اسلامی، هر گونه فعالیت تبلیغی علیه نظام جمهوری اسلامی یا به نفع گروهها و سازمانهای مخالف نظام را جرم دانسته و برای آن مجازات تعیین کرده است.

در هنگام تصویب این ماده در مجلس شورای اسلامی، گاه نگرانی هایی در مورد اینکه تصویب چنین ماده ای باعث جلوگیری از ارائه انتقادهای سالم شود و به مقام های دولتی امکان سوء استفاده را دهد به گونه ای که با منتقدان تحت عنوان تبلیغ علیه نظام برخورد شود ابراز می شد. اما تفسیر مضیق این ماده و نیز تحلیل دقیق این ماده می تواند این نگرانیها را پایان دهد^۱.

برای بررسی دقیق و تجزیه و تحلیل هر چه بهتر تحقیق پیش رو سوالاتی مطرح می گردد که در اثنای این

رساله به آنها پاسخ داده می شود. سوالاتی نظیر:

۱. مقصود از تبلیغ علیه نظام در این ماده چیست؟

۲. کلمه نظام به چه معناست؟

۳. آیا فعالیت تبلیغی علیه نظام با یک بار تبلیغ محقق می شود؟

---

۱ - میرمحمد صادقی، حسین، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، انتشارات میزان، چاپ سوم، پاییز ۱۳۸۲، ص ۶۵.

۴. مهم ترین عامل موثر در فعالیت تبلیغی علیه نظام چیست؟

در پاسخ به سوالات فوق باید گفت:

۱. هر نوع فعالیت از طریق سخنرانی در مجامع، انتشار مقالاتی در روزنامه یا سایتهای خبری، ساختن فیلم

یا نمایشنامه، مصاحبه با رسانه های گروهی یا هر عمل دیگری که به نوعی تبلیغ محسوب شود از

مصادیق تبلیغ علیه نظام است.

۲. مقصود از نظام در این ماده کلیت نظام جمهوری اسلامی است منصرف از رکن، نهاد یا شخص خاصی

است به عبارتی باید به قصد براندازی نظام باشد.

۳. فعالیت تبلیغی علیه نظام با یک بار تبلیغ محقق نمی شود.

۴. مهمترین عامل در وقوع این جرم انگیزه اصلاح طلبانه مرتکب آن است.

این پژوهش بر آن است با توجه به اهمیت این جرم در میان سایر جرائم راجع به حوزه امنیت کشور به

تجزیه و تحلیل دقیق آن پرداخته و تا حد امکان ابهامات آن را مرتفع سازد. هر چند جرم مذکور، به اعتبار دامنه

موضوعی موسع و غیر مصرح در قانون و همچنین ماهیت رفتار مجرمانه، مستلزم ارائه تحلیل دقیق است ولی در

آثار و نوشته های حقوقی موجود، به شکل مطلوبی به تبیین موضوع پرداخته نشده است. این در حالی است که

تنوع وسایل تبلیغی در سالهای اخیر و افزایش تعداد محکومان به این جرم در سالهای اخیر ضرورت تحلیل این

جرم را روشن تر می سازد.

در این تحقیق از روش توصیفی - تحلیلی استفاده خواهد شد به این صورت که ابتدا به کتابها و مقالات

قابل دسترس در مورد پایان نامه، یا طرح فرضیاتی که بیان گردید به بررسی متون موجود پرداخته خواهد شد.

مرحله ی بعدی تحلیل داده های مزبور می باشد و در پایان اقدام به نتیجه گیری خواهد شد.

این رساله در پنج فصل به شرح ذیل تدوین شده است:

در فصل اول کلیات جرم تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به نفع گروه ها و سازمانهای مخالف نظام مشتمل بر تعاریف واژه ها، پیشینه تاریخی، مبانی جرم و راه های پیشگیری از وقوع جرم تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی ایران در طی چهار مبحث مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل دوم رکن قانونی این جرم مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل سوم رکن مادی جرم تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی ایران مشتمل بر تبلیغ، رفتار تبلیغاتی، نظام جمهوری اسلامی ایران، گروه ها و سازمانهای مخالف، ماهیت تبلیغ، مرتکب جرم، مطلق یا مقید بودن طی شش مبحث مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

در فصل چهارم رکن روانی جرم تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی ایران مشتمل بر سؤنیت عام و انگیزه طی دو مبحث مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

در فصل پنجم مجازات جرم تبلیغ علیه نظام جمهوری اسلامی ایران مشتمل بر تعزیری یا بازدارنده بودن جرم، مجازات اصلی جرم، مجازات تکمیلی و تبعی، غیر قابل گذشت بودن جرم، تعیین مجازات، تعویق اجرای مجازات و سقوط مجازات و زوال محکومیت کیفری طی هفت مبحث مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل اول: کلیات

در این فصل برای فهم بهتر جرم تبلیغ علیه نظام ابتدا به تعریف برخی واژه ها و اصطلاحات مرتبط با این جرم پرداخته سپس به بررسی پیشینه تاریخی این جرم در جهان و ایران می پردازیم. در ادامه مبانی این جرم مورد بررسی قرار خواهد گرفت و در پایان به اختصار برخی از راه های پیشگیری از این جرم شرح داده خواهد شد. پیش از هر چیز ضرورت واژه شناسی در ابتدای بحث مطرح می شود. لذا نخست به تعریف واژه های جرم، جرایم عمومی، جرایم علیه امنیت و جرم سیاسی می پردازیم.

مبحث اول: تعاریف واژه ها

در این مبحث ابتدا مفهوم جرم سپس جرم عمومی، جرم علیه امنیت و جرم سیاسی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

گفتار اول: جرم

بدون تردید یک واقعه انسانی مخالف نظم اجتماعی و یا مضر به حال فرد یا جامعه باید از سایر اعمال و رفتار آدمی متمایز و واجد اوصاف و شرایط خاصی باشد تا بتوان آن را جرم نامید. در ذیل هر چند مختصر به توضیح این واژه در دو معنای لغوی و اصطلاحی می پردازیم.

بند اول: مفهوم لغوی

جرم در لغت به مفهوم قطع است و از این جهت جرم نامیده می شود که عمل واجب الوصل را قطع می کند و یا شخصی را از سعادت و رحمت خدا قطع می کند.^۱ و به معنی بزه و گناه هم آمده است.^۲

بند دوم: مفهوم اصطلاحی

حقوقدانان تعاریف تقریباً مشابهی از جرم ارائه داده اند که این تعاریف به مفهوم اخلاقی و اجتماعی جرم نیز توجه شده است. در تعریفی که یکی از حقوقدانان در مورد جرم بیان می دارد عبارت است از اینکه پدیده جزایی یا جرم مبتنی بر رفتاری است که از طرفی مخالف نظم اجتماعی است و از طرفی دیگر باید این رفتار در قانون جزا پیش بینی و مستوجب کیفر قانونی باشد.^۳

به اعتقاد گروهی جرم فعل یا ترک فعلی است که از نظر خارجی به نظم، صلح و آرامش لطمه وارد می کند و قانون بدین دلیل با مجازات ضمانت اجرایی برای آن فراهم می سازد.^۴

ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ در تعریف جرم بیان می دارد: «جرم عبارت است از هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد.»

۱- معین، محمد، فرهنگ فارسی، جلد دوم، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم، زمستان ۱۳۶۳، ص ۲۳۴۷.
۲- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، جلد پنجم، مؤسسه انتشارات چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۳، ص ۶۷۲۲.
۳- گلدوزیان، ایرج، بایسته های حقوق جزای عمومی، نشر میزان، چاپ هفتم، پاییز ۱۳۸۲، ص ۸۳.
۴- نوربها، رضا، زمینه حقوق جزای عمومی، انتشارات گنج دانش و نشر دادآفرین، چاپ هشتم، ۱۳۸۲، ص ۱۳۵۲.

گفتار دوم: جرم عمومی

جرایمی هستند که ضمن ایراد صدمه به تمامیت جسمانی، معنوی و منافع خصوصی اشخاص، اذهان عمومی را مشوش می سازند؛ مانند قتل و تخریب. انگیزه و داعی مرتکب اغلب ناشی از غرایزی چون حرص، طمع، سودجویی و کینه توزی است.^۱ در این تقسیم بندی که بر حسب طبیعت جرم صورت می گیرد جرم عمومی در برابر جرم نظامی قرار می گیرد.

گفتار سوم: جرم علیه امنیت

جرایم علیه امنیت، مفهوم عام و گسترده ای را به ذهن متبادر می سازد که با مقصود حقوقی مورد نظر از آن مطابقت کافی ندارد. این اصطلاح، محصول تقسیم بندی مشهوری است که در حقوق جزای اختصاصی به کار گرفته می شود. روش معمول و پذیرفته شده در این زمینه آن است که تقسیم بندی جرایم بر مبنای موضوعی انجام شود که به دلیل ارتکاب عمل مجرمانه، مورد آسیب واقع شده است. از این رو هرگاه لطمات و آسیب ها متوجه تمامیت جسمانی و یا معنوی افراد شود ما با جرایم علیه اشخاص روبرو و هرگاه لطمات ایجاد شده بر علیه اموال و مالکیت افراد باشد، جرایم علیه اموال و مالکیت محقق شده است. اعمال ارتكابی هر گاه بر علیه امنیت عمومی و یا حاکمیت یک کشور نیز صورت گیرد بر مبنای این تقسیم بندی، جرایم علیه امنیت واقع شده است.^۲ با وجود این تقسیم بندی پرسش مهمی که در این زمینه قابل طرح می باشد، آن است که بر چه مبنایی می توان بزهی را در یکی از این تقسیم بندی های فوق قرار داد؟ این انتقاد به تقسیم بندی فوق همواره مطرح بود که ممکن است جرایمی بر علیه تمامیت جسمانی افراد و یا مالکیت آنان ارتکاب یابد و بر اثر ارتکاب این جرایم

---

۱ - گلدوزیان، ایرج، بایسته های حقوق جزای عمومی، نشر میزان، چاپ نهم، پاییز ۱۳۸۳

۲ - مجیدی، سید محمود، جرایم علیه امنیت، نشر میزان، چاپ اول، بهار ۱۳۸۶، ص ۳۴

امنیت عمومی نیز خدشه دار شود. اکنون باید دید بر چه مبنا و ضابطه ای می توان جرم ارتكابی مورد نظر را در یکی از این تقسیم بندی های فوق قرار داد؟ مهم ترین ضابطه ای که از سوی برخی حقوق دانان معرفی شده استفاده از معیار ضرر مستقیم می باشد.^۱ با این توضیح که هر گاه ضرر اصلی و مستقیم بر امنیت عموم افراد جامعه یا حاکمیت وارد گردد، جرم ارتكابی در محدوده جرایم علیه امنیت باقی خواهد ماند، هر چند که بر اثر بزه مورد نظر به تمامیت جسمانی یا اموال افراد جامعه نیز خسارت وارد شده باشد.^۲

گفتار چهارم: جرم سیاسی

لزوم ارایه تعریفی از جرم سیاسی در سطح بین المللی، هنگامی مورد توجه قرار گرفت که پل دومر رییس جمهور فرانسه در سال ۱۹۳۲ به دست کولکف به قتل رسید و دولت فرانسه از جامعه ملل خواست تا کمیونی را جهت تعریف و تشخیص جرایم سیاسی مأمور کند. «سیاسی بودن» یک جرم از مفاهیمی است که بر روی آن اختلاف نظر وجود دارد. هر یک از حقوق دانان «سیاسی بودن» را به گونه ای تعبیر کرده و بر اساس آن جرم سیاسی را تعریف نموده اند. از مجموع تعاریف مذکور که توسط حقوق دانان یا قوانین برخی از کشورها ارائه شده، دو عنصر یا ضابطه مختلف یعنی ضابطه عینی و ضابطه ذهنی اساس این تعاریف را تشکیل می دهد.

منظور از ضابطه عینی یا «سیستم بیرونی» که اساس تعریف قرار می گیرد این است که در تعریف جرم سیاسی، هدف مجرم از ارتكاب جرم مورد توجه قرار می گیرد نه انگیزه و نیت مجرم؛ هدف در جرایم سیاسی وارد آوردن صدمه و زیان به سازمان سیاسی و تشکیلاتی دولت است، یعنی زمانی که به حیات و تشکیلات دولت ضربه و گزند وارد آید جرم سیاسی خواهد بود اما این که چه انگیزه ای دارد مهم نیست. آیا قصد

۱ - صبحی العطار، احمد، جرایم الاعتدأ علی مصله العامه، الیهة المصریه العامه الکتاب، مصر، بی تا، ص ۱۳

۲ - همان، ص ۳۴

اصلاح دولت به نفع جامعه را دارد یا انگیزه اش تنها به قدرت رسیدن خود اوست و اصولاً مصالح مردم و جامعه برایش مطرح نیست.

در ضابطه ذهنی (سیستم درونی)، نتایج حاصله از عمل یا اقدام مجرمانه ملاک تعریف جرم سیاسی نیست، بلکه عامل جرم و انگیزه مجرم مطرح نظر است. معتقدین به این سیستم اشخاصی را که به حکومت و سازمان های آن لطمه وارد می کنند ولی انگیزه آنها سیاسی نبوده بلکه اغراض شخصی یا خودپسندی و شهرت طلبی آنها موجب اقدامات مجرمانه گردیده مجرم سیاسی نمی شناسند. بر عکس اگر انگیزه، سیاسی بوده و اقدامات مجرمان سیاسی تشکیلات حکومتی را هم با خطری مواجه نکند، جرم سیاسی اتفاق افتاده است.

مبحث دوم: پیشینه تاریخی جرم تبلیغ علیه نظام

در این مبحث به بررسی پیشینه تاریخی جرم تبلیغ علیه نظام در دوگفتار پیشینه غیر مدون و پیشینه مدون خواهیم پرداخت.

گفتار اول: پیشینه غیرمدون

در این گفتار پیشینه غیر مدون این جرم را طی سه دوره زمانی از قدیم الایام تا اوایل قرن نوزدهم سپس از قرن نوزدهم تا زمان وقوع جنگهای جهانی و پس از آن بعد از جنگهای جهانی طی بند بررسی می کنیم.

بند اول: دوره اول (از قدیم الایام تا اوایل قرن نوزدهم)

جرایم سیاسی اگرچه نه به این نام و عنوان ولی به لحاظ ماهوی عمری به قدمت حکومت و دولت در میان جوامع بشری دارد و شاید گفته شود این دو پدیده اجتماعی برخاسته از تمدن بشر، همزاد یکدیگرند. از زمانی که انسان

زندگی اجتماعی را در کنار دیگر هم‌نوعان خود شروع نمود و در نتیجه واحدهای اجتماعی همچون خانواده، عشیره، قبیله و جامعه شهری تشکیل شد همواره به طور طبیعی گروه‌هایی عهده دار اداره و کنترل امور مربوط به شکل جمعی زندگی تحت عنوان قدرت و نیروی حاکم گردیدند. در اوایل کار به شکل بسیار بسیط و ابتدایی و به دور از هر نوع پیچیدگی بود ولی به مرور زمان و با گسترش مسائل و مشکلات و نیاز به حل و فصل آنها و همچنین پیچیده تر شدن روابط اجتماعی، نظام‌های اداره کننده نیز رو به پیچیده تر شدن نهاد. این پیچیدگی و تخصصی شدن وظایف، باعث پدید آمدن نهاد اجتماعی دولت یا حکومت گردید و اولین حاکمان و رؤسای جامعه بر این مسند تکیه زدند و به اعمال قدرت پرداختند که از همان آغاز با مخالفت، نافرمانی، شورش و همچنین تبلیغات منفی علیه خود، توسط گروهی از افراد جامعه روبرو گردیدند.

شاید عملاً هیچ دولت یا حکومتی را در تاریخ نتوان یافت که بدون هرگونه دغدغه خاطر با نهایت آرامش و بدون درگیری با مخالفان خود به آرامی به امور حکومت خود بپردازد و از همین رو بود که از همان سالهای نخست شکل گیری دولت‌ها و حکومت‌ها مخالفان و مبارزان خار چشم حاکمان و دولتمردان بشمار می آمدند و در نتیجه از سوی قدرت متمرکز به عنوان مجرمانی خطرناک و مهم که خطرات ناشی از وجود ایشان به مراتب از قاتلین، دزدان، متجاوزان و ... شدیدتر تلقی گردیده شناخته شدند. زیرا این گروه با اساس قدرت مرکزی و یا با شخص حاکم یا هیأت حاکمه تعارض داشته و دشمنی می ورزیدند، در حالی که مجرمان دیگر معمولاً این گونه نبودند و نتایج سوء اعمالشان بر ضد مردم عادی و حقوق منافع خصوصی ایشان بود، لذا هر حاکم به خود این حق را می داد که خطری را که صریحاً و مستقیماً متوجه شخص او یا منافع و احیاناً حقوق او و بستگان او ایجاد می شود خطری شدیدتر و مهم تر قلمداد کند و در نتیجه حاکمیت در وهله اول درصدد مقابله و برخورد با این گونه رفتارها و سرکوب و دفع آنها برآید.

براساس شواهد تاریخی در دوره‌های امپراطوری مصر باستان، همواره جرائمی که تماس با پادشاه یا سلطان یا فرعون داشته است از جرائم خاص و ویژه به شمار می رفتند و برای محاکمه مرتکبان این گونه از جرایم

از محاکمه اختصاصی استفاده می شده که ترکیب اعضاء و آیین رسیدگی مخصوص به خود را داشته است. مجازات اعدام مجازات عادی و معمولی برای مجرمان سیاسی به شمار می رفته و معمولاً با دار زدن مجرم اجراء می شده است و این در حالی بود که بسیاری از مورخین نسبت به اجراء مجازات اعدام در مورد مجرمان عادی در آن زمان ابراز تردید نموده اند.^۱

این وضعیت اختصاص به مصر باستان نداشته بلکه وضعیت مشابهی در ایران باستان و سایر مراکز تمدنهای باستانی نیز وجود داشته است. کتیبه های برجای مانده از داریوش پادشاه بزرگ سلسله هخامنشی حاکی از آن است که به دستور وی گوش و زبان و بینی مخالفان و یاغیان را بریده و چشمان آنها را از حدقه در می آوردند. و سپس آنها را مصلوب نموده یا آنها را در غل و زنجیر در معرض دید همگان قرار داده به دار می آویختند. در تاریخ تمدن کهن بابلیان نیز که یکی از بزرگترین پادشاهان حمورابی مجمع القوانین مبسوطی تهیه و تنظیم نموده وضع مشابهی وجود داشته است. حمورابی که ششمین و بزرگترین پادشاه سلسله اول بابل است (۲۱۲۳ قبل از میلاد الی ۲۰۸۰ قبل از میلاد) الواح سنگی مشتمل بر قواعد و مقررات قانونی مختلف تهیه نموده که شاید بتوان آن را اولین قوانین مدرن و نوشته بشر دانست. در این مجموعه مجازات های بسیار سخت در خصوص مجرمان سیاسی و خانواده و بستگان ایشان پیش بینی شده بود.^۲

به طور کلی در این دوره بین جرایم عمومی و سیاسی هیچ فرقی وجود نداشته و مجرمین سیاسی از امتیاز ویژه ای بهره مند نبودند و علتش این بود که زمامداران و حاکمان جوامع انسانی که سلطه خود را از طریق زور قدرت نظامی بدست آورده و تثبیت کرده بودند، حاکمیت خود را کاملاً مشروع و قانونی دانسته، آن را حق انحصاری خویش می دانستند. در مواردی نیز حاکمان به حکومت خود رنگ مذهبی داده و خود را نماینده خداوند در روی زمین و حاکمیت خود را مشروع و الهی می دانستند از این رو حکام سلطه گر، هیچ اقدامی علیه

۱- عبدالمتعال، زکی، تاریخ تشکیلات سیاسی، قضایی، اقتصادی، ترجمه فرامرزی، چاپخانه خرمی، چاپ اول، ۱۳۳۸، ص ۳۲۱

۲- همان، ص ۳۲۲